

जलस्वराज्य-२ कार्यक्रम

५०० पेक्षा कमी लोकवस्तीची टंचाईग्रस्त गावे आणि गुणवत्ता बाधित गावे या उपक्रमांतर्गत योजनांच्या सनियंत्रण, प्रशासकीय मान्यता व अंमलबजावणी बाबत

महाराष्ट्र शासन

पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: जस्वप्र-०२/प्र.क्र.५६/पापु-११

सुधारणा सहाय्य व प्रकल्प व्यवस्थापन कक्ष, सिडको भवन (दक्षिण कक्ष),

पहिला मजला, सी.बी.डी. बेलापूर, नवी मुंबई

तारीख: ७ जूलै २०१६

वाचा :-

- १) शासन निर्णय क्रमांक: जस्वप्र - १२१३/प्र.क्र. २००/ पापु-११, दि. ०४/०१/२०१४
- २) शासन निर्णय क्रमांक: जस्वप्र-०२/प्र.क्र.५६/पापु-११, दि. ०४/०३/२०१४
- ३) शासन परिपत्रक क्रमांक: जस्वप्र-०७१४/प्र.क्र.६२ (४)/पापु-११, दि. २१/०८/२०१४
- ४) शासन निर्णय क्रमांक: जस्वप्र-०२/प्र.क्र.५६/पापु-११, दि. ०१/०२/२०१६
- ५) शासन निर्णय क्रमांक: ग्रपाधो-१२०८/ प्र.क्र.५२/पापु-०७, दि. ९/१०/२०१३
- ६) शासन निर्णय क्रमांक: ग्रपाधो-१११४/ प्र.क्र.८१/पापु-०७, दि. २७/०५/२०१५

प्रस्तावना :-

राज्यामध्ये पाणी पुरवठा व स्वच्छता क्षेत्रात योजनांच्या अंमलबजावणी, नविन तंत्रज्ञानाचा अंतर्भाव, योजनेसाठी लागणारा कालावधी इत्यादी बाबतीत नवीन मानके निर्धारित करण्यासाठी जलस्वराज्य-२ कार्यक्रम राबविण्यात येत आहे. या कार्यक्रमांतर्गत ५०० पेक्षा कमी लोकवस्तीची गावे, वाड्या-वस्त्या, गुणवत्ताबाधीत गावे, वाड्या-वस्त्या हाताळणे करिता उपाय योजना इत्यादी उपक्रम हाती घेण्यात आले आहेत. या अंतर्गत करावयाच्या उपाय योजनांचे सविस्तर प्रकल्प अहवाल तयार करण्याची जबाबदारी वरिष्ठ भू-वैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा व कार्यकारी अभियंता, जिल्हा परिषद यांना देण्यात आली आहे. सदर सविस्तर प्रकल्प अहवाल तयार करून जिल्हा तांत्रिक समिती व जिल्हास्तरीय कार्यान्वयन समिती (जलस्वराज्य-२) यांच्या शिफारशीसह संचालनालय

भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा स्तरावरील राज्यस्तरीय तपासणी समिती यांना तत्वतः मान्यतेकरिता सादर करण्यात येतात. तत्वतः मान्यतेपश्चात या योजनांना तांत्रिक व प्रशासकीय मान्यता प्रदान करणेत येते.

सदर योजनांच्या प्रशासकीय मान्यतेचे अधिकार प्रचलीत पद्धतीनुसार जिल्हा जलव्यवस्थापन समिती / मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांना देण्यात आले आहेत तर दरडोई निकषापेक्षा ५०% पेक्षा जास्त खर्च असलेल्या योजनांचे प्रशासकीय मान्यतेचे अधिकार शासनास देण्यात आलेले आहेत. सद्यस्थितीपर्यंत सादर करण्यात आलेल्या योजनांपैकी ८०% योजना दरडोई निकषापेक्षा जास्त असल्याचे दिसून आले आहे.

जलस्वराज्य-२ कार्यक्रमांतर्गत सदर उपक्रमांना निधी वितरण निर्देशक (DLI # ५) लागू असून ही निर्देशके निर्धारित वेळेत पूर्ण केल्यास या उपक्रमांच्या अंमलबजावणीचा खर्च जागतीक बँकेकडून शासनास प्राप्त होणार आहे. सदर उपक्रम प्रायोगिक तत्वावर आणि पथदर्शी स्वरूपाचे असल्यामुळे तसेच त्यांच्या अंमलबजावणीत आतापर्यंत झालेला उशीर व भविष्यात प्रशासकीय मान्यता व अंमलबजावणीसाठी लागणारा कालावधी कमी करण्यासाठी या उपक्रमांच्या सनियंत्रण, प्रशासकीय मान्यता व अंमलबजावणीच्या पद्धतीत सुधारणा करण्याची बाब शासनाच्या विचारधीन होती.

शासन निर्णय :-

जलस्वराज्य-२ कार्यक्रमांतर्गत ५०० पेक्षा कमी लोकसंख्येची टंचाईग्रस्त गावे / वाढ्या - वस्त्यांसाठी उपाय योजना आणि पाणी गुणवत्ताबाधित गावे / वाढ्या-वस्त्यांसाठीच्या उपाय योजना या उपक्रमांच्या शासन निर्णय क्र. जस्वप्र-०२/प्र.क्र.५६/पापु-११, दि. ०४/०३/२०१४ व ०१/०२/२०१६ आणि शासन परिपत्रक क्र. जस्वप्र-०७१४/प्र.क्र.६२ (४)/पापु-११, दि. २१/०८/२०१४ मध्ये अंशतः बदल करून खालील सुधारित निर्देशांना या शासन निर्णयाद्वारे मान्यता देण्यात येत आहे.

अ) सनियंत्रण :

जलस्वराज्य-२ कार्यक्रमांतर्गत ५०० पेक्षा कमी लोकसंख्येची टंचाईग्रस्त गावे आणि पाणी गुणवत्ता बाधित गावे (DLI # ५) या दोनही उपक्रमांच्या संपूर्ण संनियंत्रणाची आणि वर्ष निहाय निधी संवितरण निर्देशक -५ पूर्ण करणे साठीचे संनियंत्रण यापुढे भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेस देणेत येत आहे.

१. संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा यांनी जलस्वराज्य-२ कार्यक्रमासाठीच्या त्यांच्या अधिनस्त विशेष संनियंत्रण कक्षामार्फत दोनही उपक्रमांचे संनियंत्रण करावे तसेच उपक्रमांच्या अंमलबजावणीसाठी मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांचेशी समन्वय ठेवावा व उपक्रम वेळेत पूर्ण करणेसाठी आवश्यक त्या सूचना निर्गमीत कराव्यात.
२. संचालक, भू.स.वि.यं. यांनी टंचाईग्रस्त गावे / वाड्या-वस्त्या व पाणी गुणवत्ता बाधित गावे वाड्यांसाठीच्या उपाय योजना या उपक्रमांबाबत जिल्हा वरिष्ठ भू-वैज्ञानिक, भू.स.वि.यं. व कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद यांना वेळोवेळी मार्गदर्शीत व सूचीत करावे.
३. संचालक, भू.स.वि.यं. यांनी निधी संवितरण निर्देशक # ५ पूर्ण करणेसाठी वार्षिक उद्दीष्टानुसार माहवार नियोजन करून त्याच्या वेळेत प्रगती व अंमलबजावणीसाठी सर्व संबंधीताना सूचना द्याव्यात.

ब) उपाय योजना :

१. टंचाईग्रस्त गावे / वाड्या-वस्त्यांसाठी शासन निर्णय क्र. जस्वप्र-०२/प्र.क्र.५६/पापु-११, दि. ०४/०३/२०१४ व ०१/०२/२०१६ अन्वये सूचविलेल्या उपाय योजनांव्यतिरिक्त खोत बळकटीकरणासाठी भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेकडील भूजल पुनर्भरणाच्या अपारंपारीक योजनांचा समावेश करणेत येत आहे.

२. पाणी गुणवत्ता बाधित गावे / वाड्या-वस्त्यांसाठीच्या शासन परिपत्रक क्र. जस्वप्र-०७१४/प्र.क्र.६२ (४)/पापु-११, दि. २१/०८/२०१४ अन्वयेच्या उपाय योजना कायम ठेवण्यात येत आहेत.
३. या दोनही उपक्रमांमध्ये नविन तंत्रज्ञान व इतर अभिनव उपाय योजना घेण्याची मुभा असेल. तथापि टंचाईग्रस्त गावांसाठीच्या उपाय योजनांकरिता नवीन स्रोत घेण्याची आवश्यकता असल्यास अशा गावांचा समावेश जलस्वराज्य - २ ऐवजी शासनाच्या इतर योजनांमध्ये करावा.
४. टंचाई कालावधी शिवाय उर्वरित कालावधीसाठी पिण्याच्या पाण्याच्या शाश्वततेसाठी आवश्यकता असल्यास शासन निर्णय क्र. जस्वप्र-०२/प्र.क्र.५६/पापु-११, दि. ०१/०२/२०१६, मुद्दा क्र. ३.१.५ ब अन्वये सुचविल्याप्रमाणे स्रोत बळकटीकरणाच्या उपाययोजना घेण्यात याव्यात.
५. प्रत्येक गावनिहाय योजनांकरिता देखभाल दुरुस्तीच्या तरतुदी, पाण्याचे वितरण, सुरक्षितता व व्यवस्थापन यांचे नियोजनाचा समावेश सविस्तर प्रकल्प अहवालात असणे आवश्यक आहे तसेच अंमलबजावणी पश्चात सदर बाबी राबविण्यात येत असल्याची खात्री अंमलबजावणी यंत्रणेने करावी.

क) सविस्तर प्रकल्प अहवाल :

१. सविस्तर प्रकल्प अहवाल तयार करणेची जबाबदारी भूजल सर्वेक्षण आणी विकास यंत्रणेस देण्यात आली आहे.
२. ५०० पेक्षा कमी लोकसंख्येची टंचाईग्रस्त गावे / वाड्या-वस्त्यांसाठी उपाय योजना या उपक्रमांचे सविस्तर प्रकल्प अहवाल संबंधित जिल्ह्याच्या वरिष्ठ भू-वैज्ञानिक व कार्यकारी अभियंता यांनी शासन निर्णय क्र. जस्वप्र-०२/प्र.क्र.५६/पापु-११, दि. ०१/०२/२०१६ नुसार दिलेल्या सूचनांनुसार तयार करावेत.
३. गुणवत्ता बाधित गावे / वाड्या-वस्त्या या उपक्रमांचे सविस्तर प्रकल्प अहवाल तयार करणे व तपासणीसाठी शा. नि. क्र. जस्वप्र-०२/प्र.क्र.५६/पापु-११, दि. ०१/०२/२०१६ नुसार दिलेल्या सूचनांचा वापर करणेत यावा.

४. दोनही उपक्रमांचे सर्व बाबतीत परिपूर्ण सविस्तर प्रकल्प अहवाल जिल्हा तांत्रिक समितीच्या शिफारशीसह आणि तांत्रिक मान्यतेसह जलस्वराज्य-२ कार्यक्रमाकरिता गठीत मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांच्या अध्यक्षतेखालील जिल्हा कार्यक्रम समन्वय समितीस मान्यता व शिफारसीसाठी सादर करावेत.
५. मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांच्या अनुमतीने व शिफारसीने सदर सविस्तर प्रकल्प अहवाल शासन निर्णय क्र. जस्वप्र-०७१४/प्र.क्र.५६/पापु-११, दि. ०१/०२/२०१६ अन्वये गठीत राज्यस्तरीय तपासणी समितीस, तपासणी व तत्वतः मान्यते करिता, सादर करणेत यावेत.
६. राज्यस्तरीय तपासणी समितीने सादर झालेल्या सर्व सविस्तर प्रकल्प अहवालांची विस्तृत तपासणी व त्यांच्या गुणवत्तेची खातरजमा करून तसेच आवश्यक ते बदल करवून घेऊन योग्य सविस्तर प्रकल्प अहवालांना तत्वतः मान्यता देऊन त्यांची संचालक, भू.स.वि.यं. यांचे मार्फत प्रशासकीय मान्यतेसाठी शिफारस करावी.

ड) तांत्रिक मान्यता

१. जिल्हा तांत्रिक समितीने भू.स.वि.यं. कडून प्राप्त झालेल्या सविस्तर प्रकल्प अहवालांची तपासणी व त्यांच्या गुणवत्तेची खात्री करून समितीने तांत्रिक मान्यता प्रदान करावी. समितीच्या मान्यतेपश्चात कार्यकारी अभियंता, ग्रा.पा.पु. यांनी त्यांचा स्वाक्षरीने तांत्रिक मान्यतेचे आदेश निर्गमीत करावेत. अपारंपारिक योजनांची तांत्रिक मान्यता भू.स.वि.यं. कडील प्रचलीत पद्धतीनुसार प्रदान करणेत यावी.

इ) प्रशासकीय मान्यता

१. जलस्वराज्य-२ कार्यक्रमांतर्गत ५०० पेक्षा कमी लोकसंख्येची टंचाईग्रस्त गावे / वाड्या - वस्त्यांसाठी उपाय योजना आणि पाणी गुणवत्ताबाधित गावे / वाड्या-वस्त्यांसाठीच्या उपाय योजना या उपक्रमांमध्ये प्रस्तावित, दरडोई निकषापेक्षा कमी वा जारत अशा सर्व योजनांच्या,

शासन निर्णय क्र. जस्वप्र-०२/प्र.क्र.५६/पापु-११, दि. ०४/०३/२०१४ व ०९/०२/२०१६ आणि शासन परिपत्रक क्र. जस्वप्र-०७१४/प्र.क्र.६२ (४)/पापु-११, दि. २१/०८/२०१४ अन्वये देण्यात आलेले प्रशासकीय मान्यतेचे अधिकार रद्द करून, या दोन्ही उपक्रमांच्या प्रशासकीय मान्यतेचे सर्वाधिकार आता प्रधान सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग यांच्या अध्यक्षतेखालील राज्यस्तरिय समितीस देण्यात येत आहेत. हे अधिकार केवळ जलस्वराज्य-२ कार्यक्रमापुरते आणि प्रकल्प कालावधीपर्यंत लागू राहतील.

२. उपरोक्त दोनही उपक्रमांच्या योजनांच्या प्रशासकीय मान्यतेसाठी राज्यस्तरीय समितीच्या रचनेस व या समितीची संरचना पुढीलप्रमाणे असून समितीच्या गठणास मान्यता देणेत येत आहे.

१. प्रधान सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग	- अध्यक्ष
२. उप सचिव तथा प्रकल्प संचालक	- सदस्य
३. संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा	- सदस्य
४. प्रकल्प व्यवस्थापक	-सदस्य
५. अतिरिक्त संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा	- सदस्य
६. वित्त नियंत्रक, सुधारणा सहाय्य व प्रकल्प व्यवस्थापन कक्ष	- सदस्य
७. अवर सचिव (पापु-११)	- सदस्य सचिव

३. आवश्यकतेनुसार, अध्यक्षांच्या पुर्वपरवागीने, समितीच्या बैठकीत इतर विषय तज्जांना विशेष निमंत्रित म्हणून आमंत्रित करणेत यावे.

४. भू.स.वि.य. स्तरावरील राज्यस्तरीय तपासणी समितीने तत्वतः मान्य केलेले सर्वार्थाने परिपूर्ण, तांत्रिक मान्यता व मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांचे शिफारस पत्र इत्यादी समाविष्ट असलेले सविस्तर प्रकल्प अहवाल संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा यांचे मार्फत, सुधारणा सहाय्य व प्रकल्प व्यवस्थापन कक्षाद्वारे, प्रशासकीय मान्यतेसाठी सादर करावेत.

५. सादर करण्यात आलेल्या सविस्तर प्रकल्प अहवालांच्या प्रशासकीय मान्यतेसाठी, सुधारणा सहाय्य व प्रकल्प व्यवस्थापन कक्ष वेळोवेळी राज्यस्तरीय समितिच्या बैठकांचे आयोजन करेल. सदर बैठकांमध्ये संबंधित जिल्हयाचे वरिष्ठ भू-वैज्ञानिक व कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा, हे स्वतः उपर्थीत राहून शिफारस करण्यात आलेल्या सविस्तर प्रकल्प अहवालांचे समितीपुढे सादरीकरण करतील.

६. राज्यस्तरीय समिती, सादर करण्यात आलेल्या सविस्तर प्रकल्प अहवालांच्या प्रशासकीय मान्यतेबाबत निर्णय घेईल. राज्यस्तरीय समितीने मान्यता प्रदान केलेल्या योजनांचे प्रशासकीय मान्यतेचे आदेश सुधारणा सहाय्य व प्रकल्प व्यवस्थापन कक्ष यांचेमार्फत प्रकल्प संचालक अथवा प्रकल्प व्यवस्थापक यांचे स्वाक्षरीने निर्गमित करणेत येतील.

ई) अंमलबजावणी

१. टंचाईग्रस्त गावे वाढ्या-वस्त्यांसाठी उपाय योजना या उपक्रमाची अंमलबजावणी जिल्हा परिषदेने ई-निविदा प्रक्रियेद्वारे नोंदणीकृत कंत्राटदाराकडून निविदा मागवून जिल्हा परिषद स्तरावर करावी. स्रोत बळकटीकरणाच्या कामांची अंमलबजावणी जिल्हा वरिष्ठ भू-वैज्ञानिक यांनी भू.स.वि.यं. स्तरावर करावी.
२. पाणी गुणवत्ताबाबित गावे / वाढ्या-वस्त्यांसाठीच्या उपाय योजना या उपक्रमाअंतर्गत विरळीकरण व इतर तंत्रज्ञान (पर्याय क्र. २ व ३) यांची अंमलबजावणी जिल्हा वरिष्ठ भू-वैज्ञानिक भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा यांनी करावी व दुहेरी पाणी पुरवठा व दूरवरील स्रोतातुन नळ पाणी पुरवठा (पर्याय क्र. १ व ४) यांची अंमलबजावणी जिल्हा परिषदेने जिल्हास्तरावरुन करावी. दोन्ही यंत्रणांनी ई-निविदा प्रक्रियेद्वारे नोंदणीकृत कंत्राटदाराकडून निविदा मागवून अंमलबजावणी करावी. इतर तंत्रज्ञान जसे आरओ सिस्टीम इत्यादीच्या दरनिश्चीतीकरिता भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा अथवा पाणी व स्वच्छता सहाय्य संस्था यांचे द्वारे राज्यस्तरावरुन निविदा मागविण्यात याव्यात.

३. जिल्हास्तरावर जिल्हा परिषद ही प्रमुख अंमलबजावणी यंत्रणा असल्यामुळे उद्दिष्टानुसार निधी संवितरण निर्देशक # ५ पूर्ण करणेकरिता मुख्य कार्यकारी अधिकारी व उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी (पाणी व स्वच्छता) यांनी दोन्ही उपक्रमांचा वारंवार आढावा घेऊन उपक्रमांच्या प्रगतीची खात्री करावी.

फ) निधी वहन

१. दोन्ही उपक्रमांतर्गतचे सर्व निधी सुधारणा सहाय्य व प्रकल्प व्यवस्थापन कक्षामार्फत संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा यांना उपलब्ध करून देणेत येतील. संचालक, भू.स.वि.यं. सदर निधी जिल्ह्यांच्या मागणीप्रमाणे जिल्हा परिषद व जिल्हा वरिष्ठ भू-वैज्ञानिक यांना मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांच्या समवेतच्या संयुक्त बँक खात्यात वितरित करतील.
२. जिल्हास्तरीय यंत्रणांनी, त्यांनी केलेल्या खर्चाचे, उपयोगिता प्रमाणपत्र संचालक, भू.स.वि.यं. यांना सादर करावे. संचालक, भू.स.वि.यं. यांनी झालेल्या खर्चाचे उपयोगिता प्रमाणपत्र शासनास सादर करावे.

ग) निधीसंवितरण निर्देशक

१. उपरोक्त दोन्ही उपक्रमांना निधी संवितरण निर्देशक # ५ लागू असून ते वेळेत पूर्ण करण्याची जबाबदारी जिल्हास्तरावर मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद व राज्यस्तरावर संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा यांची असणार आहे. निर्देशकांच्या पूर्ततेची तपासणी शासनाने नियुक्त केलेल्या स्वतंत्र तपासणी यंत्रणेमार्फत केली जाणार आहे.

ह) योजनांचे हस्तांतरण

१. योजनांची अंमलबजावणी पूर्ण झाल्यानंतर योजना तात्काळ संबंधित गावांना हस्तांतरित करण्यात याव्यात. यासाठी जलस्वराज्य -२ कार्यक्रमासाठीच्या सहाय्यकारी संस्थांची भूमिका महत्वाची

असणार आहे. योजना हस्तांतरित करण्यापूर्वी देखभाल दुरुस्ती च्या तरतूदी आणि त्याकरिता ग्रामस्तरिय समिती आणि संबंधित यंत्रणांची क्षमता बांधणी करणेत यावी.

सदर शासन निर्णय जलस्वराज्य -२ कार्यक्रमांतर्गत निर्गमित केलेल्या दि. ४/१/२०१४ च्या शासन निर्णयातील परिच्छेद क्र. ९ अन्वये प्राप्त झालेल्या अधिकारांनुसार करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०१६०६०६१२१०३७१५२८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

रुचेश जयवंशी
उप सचिव तथा प्रकल्प संचालक

प्रत,

१. मा. मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, यांचे स्वीय सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
२. प्रधान सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, यांचे स्वीय सचिव, गो. ते. रुग्णालय, मुंबई.
३. संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, संचालनालय, भूजल भवन, पुणे.
४. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई.
५. संचालक, (तांत्रिक), महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, ठाणे.
६. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, नागपूर, चंद्रपूर, अमरावती, बुलढाणा, औरंगाबाद, नांदेड, जळगाव, अहमदनगर, रायगड, रत्नागिरी, सातारा व पुणे.
७. अतिरिक्त संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, भूजल भवन, पुणे.
८. संचालक, पाणी व स्वच्छता संस्था, बेलापूर, नवी मुंबई.

९. विशेष संनियंत्रण कक्ष, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, संचालनालय, भूजल भवन, पुणे.
१०. प्रादेशीक उपसंचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, सर्व विभाग.
११. उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, नागपूर, चंद्रपूर, अमरावती, बुलढाणा, औरंगाबाद, नांदेड, जळगाव, अहमदनगर, रायगड, रत्नागिरी, सातारा व पुणे.
१२. कार्यकारी अभियंता, ग्रा. पा. पु. विभाग, जिल्हा परिषद, नागपूर, चंद्रपूर, पुणे, सातारा, अमरावती, बुलढाणा, औरंगाबाद, नांदेड, जळगाव, अहमदनगर, रायगड, रत्नागिरी, सातारा व पुणे.
१३. कार्यकारी अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, नागपूर, चंद्रपूर, अमरावती, बुलढाणा, औरंगाबाद, नांदेड, जळगाव, अहमदनगर, रायगड, रत्नागिरी, सातारा व पुणे.
१४. वरिष्ठ भू-वैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, नागपूर, चंद्रपूर, अमरावती, बुलढाणा, औरंगाबाद, नांदेड, जळगाव, अहमदनगर, रायगड, रत्नागिरी, सातारा व पुणे.
१५. सुधारणा सहाय्य व प्रकल्प व्यवस्थापन कक्षातील सर्व शाखा, निवड नस्ती.